

[sociale dienstverlening] [ambulante begeleiding] [vrije tijd] [dagbesteding]
[arbeid] [kortopvang] [wonen]

voor personen met een handicap

www.oranje.be [info@oranje.be]

Vrijtijdsbemiddeling

Lot MARKEY
Guido JACOBS

WAT VOORAFGING: EEN VRIJETIJDSANBOD ALS ANTWOORD OP SPECIFIEKE VRAGEN

Zoals de meeste lezers intussen weten, startte het Oranjeverhaal in 1966 met een speelpleinwerking, georganiseerd door Chris Saelens in antwoord op een vraag van de moeder van een kind met een handicap dat in de gewone speelpleinwerking niet echt aan zijn trekken kwam. Van bij het begin stond de **integratiegedachte** centraal, want elk vrijetijdsaanbod dat vanaf dan werd ontwikkeld stond expliciet open voor personen met of zonder handicap. Dit resulteerde telkens in een sterk "gemengde" aanwezigheid.

Het vrijetijdsaanbod van Oranje breidde zich snel uit en naast de speelpleinwerking werden er jeugdateliers, jeugdclubs, kampen, vakantiezeinen, enz. georganiseerd, waar ook volwassen personen met een (meestal verstandelijke) handicap hun gading vonden.

Vanuit de integratiegedachte werden personen met een handicap die hier klaar voor waren eveneens gestimuleerd en op weg geholpen om voor hun vrijetijdsactiviteiten aan te sluiten bij het aanbod "buiten". In een aantal gevallen bleef dit niet zonder succes, maar in enkele andere gevallen liep dat voor de betrokkene uit op een desillusie: ze werden als persoon met een handicap uiteindelijk toch niet echt au sérieux genomen of sociaal geïntegreerd.

Enkele voorbeelden: activiteiten waar je als toeschouwer komt zijn meestal gemakkelijk toegankelijk (bv.: bioscoopbezoek, een voetbalwedstrijd...). Naarmate de activiteiten of het aanbod echter meer sociale contacten veronderstellen, wordt het wat moeilijker en krijgen mensen met een (verstandelijke) handicap steeds minder de mogelijkheid om vol- en gelijkwaardig aan het reguliere vrijetijdsaanbod te participeren. Groepssport is daar een typisch voorbeeld van. Als persoon met, bijvoorbeeld, een verstandelijke handicap, kan je wel als toeschouwer een voetbalwedstrijd bijwonen, maar op zondagmorgen met de gemeentelijke ploeg samen op het veld staan is wel nog wat anders.

Als antwoord hierop bouwden we in de schoot van Oranje verder heel wat vrijetijdsprojecten uit. Ondanks de verschillende speelpleinwerkingen en jeugdateliers, waar kinderen en jongeren met of zonder handicap samenspelen, ondanks de jeugdclubs, hobbyacademies, vakantiezeinen, het ontmoetingscafé... merken we dat er toch nog hiaten zijn die op invulling wachten. Maar intussen staat de tijd niet stil en ook de visie op dienstverlening evolueert verder...

VRIJE TIJD BEKEKEN VANUIT EEN VERANDEREND PERSPECTIEF

Steeds meer evolueren we binnen het "*zorg op maat-principe*" en het "*cliënt centraal stellen*" naar een veranderende invulling.

Waar we vroeger vanuit een hulpverlenende positie vertrokken, "*de andere moet geholpen worden, heeft ons nodig en is dus ook afhankelijk van ons*"; evolueren we nu naar een *meer ondersteunende, coachende, bemiddelende positie*. De cliënt kan nu zelf meebepalen wat hij aan ondersteuning nodig heeft, afhankelijk van de situatie waarin hij verkeert (zie ook het inleidende artikel). Deze **bemiddelingsfunctie** sluit aan bij de bredere evolutie in de sector. Ook het streven naar "**inclusie**" vindt in deze ontwikkeling een vruchtbare voedingsbodem.

"**Inclusie**" is het nieuwe credo en daar zijn we eigenlijk niet rouwig om. Inclusie betekent vrij vertaald "includeren" in plaats van "uitsluiten". Eenvoudig uitgedrukt betekent het dat de persoon

met een handicap beroep doet op het "gewone" aanbod van de samenleving en niet moet terugvallen op een aanbod dat specifiek voor een bepaalde doelgroep werd georganiseerd, bijvoorbeeld, personen met een handicap. Andere voorbeelden zijn: inclusief onderwijs, waarbij een kind met een handicap school loopt in het gewoon onderwijs in plaats van in het aangepast onderwijs; de persoon met een handicap die voor zijn dagbesteding geen beroep doet op het dagcentrum, maar wel vrijwilligerswerk doet in de plaatselijke afdeling van de school; enz.

De subsidiërende overheid volgt eveneens deze marsrichting. Een mooi voorbeeld daarvan is trouwens de recente regelgeving van het Vlaams Fonds op het vlak van vrije tijd. Met deze nieuwe regelgeving erkent het Vlaams Fonds niet alleen dat vrije tijd eveneens een existentieel levensdomein is voor personen met een handicap, maar tevens zien we er ook de accentverschuiving in van het organiseren van een gespecialiseerd aanbod naar bemiddeling. We zijn met andere woorden tevreden dat we ons breed **vrijetijdsaanbod** nu dankzij de nieuwe erkenning van het Vlaams Fonds (zie kader) met **vrijetijdsbemiddeling** kunnen aanvullen. Deze accentverschuiving houdt nu de uitnodiging in om vrije tijd ook op die manier vanuit deze vraaggestuurde positie te gaan bekijken. Niet zonder enige ambitie wil het vrijetijdsteam zich ook in deze opdracht inschrijven, omdat we willen verder bouwen aan een kader, waarbinnen participatie aan het reguliere vrijetijdsaanbod mogelijk is.

Niet onbelangrijk is dat we nu veel meer dan vroeger ook vragen in die richting krijgen van gewone vrijetijdsorganisaties en van personen met een handicap en ouders zelf. We geven hier een aantal voorbeelden.

Vragen vanuit organisaties:

- De vraag van Chiro Steenbrugge naar tips om een jongen met een handicap te laten integreren in de Chiro.
- De vraag van "De Werf" om personen met een handicap warm te maken voor een toneelvoorstelling.
- Speelplan die een aanbod heeft voor de week van de kerstvakantie, als wij geen werking hebben, en die hun aanbod graag wil openstellen voor kinderen met een handicap.
- De bedenking om een kleine speelpleinwerking voor kinderen met een handicap te laten aansluiten bij de gewone speelpleinwerking.
- ...

Vragen vanuit personen met een handicap:

- De uiting van de wens van een aantal personen met een handicap om langdurig te kunnen schilderen in een "gewone" academie.
- De vaststelling dat vanuit hobbyacademie paardrijden kinderen de stap zetten naar een paardenkamp, georganiseerd door de manege.

...

VRIJETIJSBEMIDDELING - KEUZEMOGELIJKHEID ALS HOOGSTE PRIORITEIT

Bemiddeling heeft tot doel:

Op een individuele concrete vrijetijdsvraag van een persoon met een handicap en/of zijn relevante omgeving naar een passend aanbod te zoeken.

Daartoe dienen we:

- mogelijkheden voor al dan niet inclusieve vrijetijdsbesteding te verkennen en te inventariseren;
- de sensibilisering van, de afstemming op en de toegankelijkheid van het reguliere aanbod te verbeteren.

Om op die manier:

- de keuzemogelijkheid van mensen met een handicap te vergroten;
- organisaties toegankelijker te maken voor mensen met een handicap;

- mensen met een handicap de kans te geven in een ruimer veld andere mensen te ontmoeten, zich te ontspannen en tot zelfontplooiing te komen.

We vertrekken dus vanuit een concrete individuele vraag.

De weg die we zullen bewandelen hangt af van de concrete vraag. We vertrekken vanuit de wens van de persoon met een handicap en niet vanuit het aanbod dat we te bieden hebben. De ene vraag zal een uitgebreidere bemiddeling vergen dan de andere.

Merk op dat de vragen niet alleen zullen komen van mensen met een handicap, maar eveneens vanuit vrijetijdsorganisaties.

De verschillende betrokken partijen bij vrijetijdsbemiddeling

Bij vrijetijdsbemiddeling zijn er verschillende betrokken partijen die wel allemaal op hun manier het verhaal zullen meeschrijven. Het betreft hier de personen met een handicap en hun ouders, organisaties, initiatiefnemers, andere gehandicaptenorganisaties, vrijwilligers.

Allen hebben zij een bijdrage te leveren, opdat er een kader zou gecreëerd worden dat een participatie aan o.a. het reguliere vrijetijdsaanbod mogelijk maakt.

1. Personen met een handicap en ouders: laagdrempeligheid

We moeten ervoor zorgen dat de cliënten en hun relevante omgeving heel gemakkelijk de weg vinden naar ons. Eenmaal contact opgenomen, mogen ze geen belemmering voelen bij het formuleren van hun vraag. Laagdrempeligheid, klantgerichtheid en een brede dienstverlenende houding moeten hiervoor garant staan.

Daarnaast vinden we het, zoals trouwens altijd, heel belangrijk om de mening van onze cliënten te horen. Hoe vinden zij dat bemiddeling er moet uit zien, wat is voor hen een zinnig aanbod? Hun ideeën willen we dan ook steeds aanhoren en ook daar proberen we zoveel mogelijk rekening mee te houden.

2. Vrijwilligers

We kunnen moeilijk alle bemiddelingen zelf op ons nemen. Ook voor dit project zullen we vrijwilligers nodig hebben. Vrijwilligers die samen met een persoon met een handicap de stap willen zetten naar, onder andere, het reguliere vrijetijdscircuit.

De vrijwilliger zal hiertoe moeten kunnen rekenen op een specifieke vorming en de ondersteunende coaching en feedback van de beroepskracht. Ook het scheppen van mogelijkheden om nu en dan met andere vrijwilligers samen te komen om ervaringen uit te wisselen is erg waardevol.

Na verloop van tijd zal in een aantal gevallen de tussenkomst van de vrijwilliger overbodig worden. De vrijwilliger zal dus moeten leren loslaten, om de persoon met een handicap te stimuleren en te motiveren zoveel mogelijk zelf te doen.

Verder vraagt bemiddeling van de vrijwilliger een fijn gevoel voor sociale verhoudingen. We geven hier een voorbeeldje om dit duidelijk te maken. Stel dat een vrijwilliger samen met een kind met een handicap judolessen volgt. De vrijwilliger mag niet tussen de lesgever en het kind staan en zelf alle vertalingen maken. De vrijwilliger moet wel een goed contact tussen lesgever en kind mogelijk maken. Bij een bemiddeling zullen we uiteraard ook rekening houden met de interesses van de vrijwilliger. In ons voorbeeld is de vrijwilliger zelf ook gepassioneerd door judo.

3. De initiatiefnemer die een vrijetijdsaanbod organiseert

Vanuit een concrete vraag kunnen we naar een organisatie stappen en proberen zicht te krijgen op de interesse en de bereidheid tot samenwerking. Op die manier komen we na enige tijd tot een netwerk van organisaties, waarvan we weten welk aanbod ze voor welke soort vraag in huis hebben.

Ook de gemeentelijke en provinciale overlegorganen zijn een ideale plaats om in dat kader met verschillende organisaties contacten te leggen, bvb.: de jeugdraad, de cultuurraad...

Naast de inclusiegedachte is de centrale idee dat we niet telkens zelf het warm water moeten uitvinden door alles zelf te willen organiseren. Vaak hebben anderen al veel

meer ervaring met een bepaalde activiteit dan wij. Bijvoorbeeld: de hobbyacademie toneel. In West-Vlaanderen bestaat er een kindertoneelclub. Is het niet veel zinvoller om met een beperkt aantal gemotiveerde kinderen met een handicap mee op de boot stappen (bvb.: Aladin, De Werf), in plaats van zelf een academie te organiseren?

Merk terloops op dat we bemiddeling niet altijd als een breed en langdurig proces moeten zien. Soms kan een korte interventie grote effecten hebben. Bijvoorbeeld: we organiseren in de eerste week van de vakantie speelpleinwerking. Speelplan organiseert in de tweede week een aantal leuke activiteiten (film, clown...), die dan ook openstaan voor kinderen met een handicap. We kunnen dit in onze folder opnemen, met de vermelding dat geïnteresseerden ook daar kunnen inschrijven. Afhankelijk van de vraag zoeken we dan enkele begeleiders die deze activiteit kunnen helpen begeleiden, zodat uitwisseling van expertise mogelijk is.

4. Andere organisaties voor mensen met een handicap

Het is belangrijk om samen met andere organisaties aan tafel te zitten. Zo hebben we niet alleen een samenwerkingsverband met vzw Basiel uit Oostende, maar wordt er ook met andere organisaties overleg gepleegd rond de vraag hoe we samen een netwerk kunnen vormen. Op die manier kunnen we het aanbod afstemmen en optimaliseren en activiteiten in een gemeenschappelijke mailing bekendmaken. Het is de bedoeling om in samenspraak het specifieke aanbod in de regio te organiseren.

Doordat we werken vanuit de vraag van de personen met een handicap, moeten we vrij van organisaties en voorzieningen durven en kunnen denken. Dit zou kunnen leiden tot een onafhankelijk telefoonnummer en in de verre toekomst misschien tot een onafhankelijk meldpunt, waar vragen over vrijetijdsbemiddeling kunnen toekomen en van waaruit dan een traject kan worden opgezet.

TOT SLOT: DE BEGRENZING VAN INCLUSIE

Tot slot willen we nog kort wijzen op een mogelijke valkuil die we hier "de begrenzing van inclusie" noemen. Dit houdt in dat we vrijetijdsbemiddeling gelijkgeschakelen met het steeds zoeken naar een antwoord binnen het gewone vrijetijdscircuit.

Integratie, inclusie..., hoe je het ook noemt, het is voor ons en voor velen niet nieuw, dat kon je hierboven al lezen. Wel nieuw is de stijgende nadruk die er terecht op wordt gelegd. Gevaarlijk wordt het als we nu overhellen naar een ander uiterste, waarbij kwaliteit afgemeten wordt aan de mate waarin een aanbod inclusief is. Er zal altijd een groep personen met een handicap blijven die ofwel kiezen voor een aanbod dat zich expliciet naar de doelgroep richt, ofwel helemaal de mogelijkheden niet hebben om zich in het reguliere aanbod te integreren wegens, bijvoorbeeld, de ernst van de handicap. Ook deze mensen hebben recht op vrije-tijd-op-maat. Laat ons er alstublieft over waken dat deze groep niet vergeten wordt. In die zin heeft kwaliteit van de dienstverlening meer te maken met de vraag in hoeverre het aanbod aansluit bij de noden, vragen en keuze van de cliënt en zeker niet alleen met wat de "inclusiviteitsgraad" van dit aanbod is.

Citaten uit dit artikel zijn enkel toegelaten mits vermelding van de bron i.c.:

JACOBS Guido, MARKEY Lot, Vrijetijdsbemiddeling, Oranjekrant, 1999, jrg. 276 nr.4